

ZAGADNIENIE PRAWNE

W sprawie o zapłatę w przedmiocie odrzucenia sprzeciwu od wyroku zaocznego na skutek zażalenia pozwanego na postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 14 maja 2013 r.

Czy w wypadku zwrotu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, złożonego przez stronę reprezentowaną przez radcę prawnego w następstwie wezwania do uiszczenia opłaty od sprzeciwu od wyroku zaocznego, i nieuiszczenia tej opłaty, sprzeciw podlega odrzuceniu?

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 14 maja 2013 r. Sąd Rejonowy w G. odrzucił sprzeciw pozwanego od wyroku zaocznego z dnia 6 lutego 2013 r. podnosząc, że pełnomocnik pozwanego, wezwany zarządzeniem doręczonym dnia 14 marca 2013 r. do uiszczenia opłaty od sprzeciwu od wyroku zaocznego złożył wniosek o zwolnienie pozwanego od tej opłaty, jednak wniosek ten został przez Przewodniczącego zwrócony z uwagi na niedołączenie oświadczenia pozwanego obejmującego szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania. Zdaniem Sądu I instancji niezaskarżalny zwrot wniosku oznacza unicestwienie skutków procesowych związanych z jego wniesieniem (art. 130 § 2 k.p.c.), to zaś oznacza, że wniosek pozwanego o zwolnienie od opłaty nie wywarł skutku prawnego i nie zniweczył biegu terminu do jej uiszczenia, który upłynął bezskutecznie z dniem 21 marca 2013 r.

Sąd Rejonowy krytycznie ocenił stanowisko zawarte w uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 2012 r., II CZ 61/12 i cytowanych w nim judykatach, zgodnie z którym w razie zwrotu wniosku strony o

zwolnienie od kosztów sądowych należy w każdym przypadku wezwać jej pełnomocnika do opłacenia pisma podlegającego opłacie w terminie tygodniowym pod rygorem jego zwrotu lub odrzucenia.

Pozwany złożył zażalenie na to postanowienie twierdząc, że argumentacja Sądu I instancji co do odrzucania wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych i braku wezwania do uiszczenia opłaty jest nietrafna. Jego zdaniem uiszczenie opłaty powinno nastąpić bez wezwania, a wobec tego, że ustawa nie określa wprost terminu, w jakim w razie zwrotu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych należy wnieść opłatę, powinno to nastąpić, w drodze analogicznego zastosowania art. 130² § 2 k.p.c., w terminie tygodniowym od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma podlegającego opłacie.

Powód w odpowiedzi na zażalenie wniósł o jego oddalenie oraz o zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Nie budzi wątpliwości, że w świetle art. 102 ust. 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2010 r. Nr 90 poz. 594 ze zm., dalej powoływanej jako u.k.s.c.) zwrot wniosku pozwanego o zwolnienie od kosztów sądowych był uzasadniony, czego zresztą sam pozwany nie kwestionował.

W świetle art. 112 ust. 3 u.k.s.c., wprowadzonego ustawą z dnia 17 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2010 r. Nr 7, poz. 45), w wypadku oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych strony zastępowanej przez fachowego pełnomocnika, termin do obliczenia i uiszczenia opłaty rozpoczyna się z chwilą doręczenia mu postanowienia odmawiającego zwolnienia od kosztów sądowych.

We wcześniejszym stanie prawnym tryb procedowania w razie oddalenia wniosku strony o zwolnienie od kosztów sądowych, w tym również wniosku złożonego w następstwie wezwania do uiszczenia należnej opłaty, nie był przedmiotem regulacji prawnej. Obowiązek ponownego wezwania do uiszczenia opłaty w takich sytuacjach wynikał z ugruntowanego stanowiska orzecznictwa ukształtowanego jeszcze pod rządami ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Sąd Najwyższy konsekwentnie

przyjmował, że sytuacja procesowa po oddaleniu wniosku strony o zwolnienie od kosztów sądowych jest procesowo podobna do sytuacji istniejącej po zwrocie wniosku w tym przedmiocie, co oznacza, że również w tym ostatnim przypadku przewodniczący winien wezwać pełnomocnika do uiszczenia opłaty (np. postanowienia SN z dnia 7 lutego 2007 r., III CZ 4/07, Lex nr 274199, z dnia 9 lutego 2007 r., I PZ 33/06, OSNP z 2008 nr 9-10 poz. 134).

Istotny argument na rzecz obligatoryjności wezwania pełnomocnika strony do uiszczenia opłaty po zwrocie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych wiązał się z wykładnią nieobowiązującego już art. 130² § 3 k.p.c., nakazującego odrzucanie *a limine* i bez możliwości konwalidacji nieopłaconych środków zaskarżenia wnoszonych przez fachowych pełnomocników. Sąd Najwyższy wychodził z założenia, że przepis ten, o charakterze wyjątkowym, obejmuje wyłącznie przypadki pism podlegających opłacie już w chwili ich wniesienia. Skoro zatem złożenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych wyłączało obowiązek uiszczenia opłaty, to zarówno po prawomocnym oddaleniu takiego wniosku, jak i po jego zwrocie w trybie art. 102 ust. 4 u.k.s.c. nie było już podstaw do stosowania wynikającej z niego sankcji (postanowienia SN z dnia 7 listopada 2006 r. I CZ 69/06, Lex nr 276398, z dnia 10 stycznia 2007 r., I CZ 123/06, Lex nr 398375, z dnia 12 października 2007 r., I PZ 20/07, OSNP z 2008 nr 21-22 poz. 320, z dnia 28 listopada 2007 r. V CZ 104/07, Lex nr 623856).

Stanowisko powyższe nie uległo zmianie mimo uchylenia art. 130² § 3 k.p.c. z dniem 1 lipca 2009 r. na mocy ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 234 poz. 1571), a wyrazem jego kontynuacji jest np. postanowienie SN z dnia 20 lipca 2012 r., II CZ 61/12, Lex nr 1228786). Wprawdzie stan faktyczny sprawy na kanwie którego zapadło to ostatnie orzeczenie, nie był w pełni tożsamy z sytuacją występującą w niniejszej sprawie, jednak wypowiedź ta ma walor ogólny; Sąd Najwyższy bowiem w uzasadnieniu swego postanowienia w całej rozciągłości odwołał się do swych dotychczasowych wypowiedzi oraz *expressis verbis* stwierdził, że "w każdym wypadku po oddaleniu lub zwrocie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych otwiera się stronie na nowo termin do uiszczenia opłaty".

W opinii Sądu Okręgowego aktualność przytoczonej powyżej linii orzeczniczej rodzi wątpliwości. Nie budzi sporu twierdzenie, że skuteczne złożenie, po raz pierwszy, wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w

odpowiedzi na wezwanie przewodniczącego do uiszczenia opłaty przerywa bieg terminu do opłacenia środka procesowego (*arg. z art. 112 ust. 4 u.k.s.c.*). Nie wydaje się jednak jednoznaczne, czy taki skutek następuje w każdym przypadku zwrotu przez przewodniczącego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych na podstawie art. 102 ust. 4 u.k.s.c. - także wtedy, gdy zwrócony wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych został złożony w następstwie wezwania przez przewodniczącego do uiszczenia należnej opłaty.

Zwrot wniosku przywraca, w myśl art. 130 § 2 zd. 2 k.p.c., stan rzeczy sprzed jego złożenia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2007 r. V CZ 114/06, Lex nr 277277). Należy więc przyjmować, że unicestwiony zostaje skutek złożenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w postaci przerwania biegu terminu do uiszczenia opłaty, i tylko ten skutek. Nie ma natomiast podstaw do przypisania zarządzeniu w przedmiocie zwrotu wniosku konsekwencji wykraczających poza dyspozycję tego przepisu. Zwrot wniosku nie powoduje więc zniweczenia skutku uprzedniego zarządzenia Przewodniczącego wzywającego do uiszczenia opłaty, mianowicie otwarcia biegu terminu do opłacenia pisma. Tym samym należałoby uznać, że skoro została reaktywowana sytuacja procesowa bezpośrednio sprzed złożenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, to termin do uiszczenia opłaty zapoczątkowany zarządzeniem przewodniczącego minął z upływem dnia określonego w tym zarządzeniu.

Zdaniem Sądu Okręgowego brak względów przemawiających za odstąpieniem od takiego toku rozumowania na rzecz stosowania *per analogiam* przepisów regulujących skutki oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych złożonego w terminie otwartym do opłacenia pisma (art. 112 ust. 2 i 3 u.k.s.c.).

Po pierwsze, fakt, że ustawodawca w ostatniej nowelizacji u.k.s.c. jednoznacznie uregulował skutki merytorycznego oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów zaś pominął przypadek zwrotu takiego wniosku, wskazuje, że nie występuje tu luka w prawie a skutki zwrotu wniosku kompleksowo reguluje art. 130 § 2 k.p.c.

Po drugie, założenie o podobieństwie przypadków oddalenia i zwrotu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych może prowadzić do umożliwienia stronie nieustannego przerywania biegu terminu do uiszczenia opłaty przez ponawianie wadliwych wniosków o zwolnienie od kosztów. Ustawodawca

przeciwdziała takim praktykom (art. 107 u.k.s.c.) lecz jedynie w odniesieniu do wniosków, do których dołączono oświadczenia. Jasne jest jednak, że zwrot wniosku w trybie art. 102 ust. 4 u.k.s.c. ma pierwszeństwo przed jego odrzuceniem na podstawie art. 107 ust. 2 u.k.s.c., tym bardziej że bez dołączenia oświadczenia nie jest możliwa ocena, czy zachodzi podstawa do zastosowania tego ostatniego przepisu.

W razie uznania, że w opisanej sytuacji sprzeciw nie może być odrzucony z uwagi na nieopłacenie go w pierwotnie wyznaczonym terminie, dalsze wątpliwości budzi też to czy w przypadku strony reprezentowanej przez pełnomocnika, konieczne jest odrębne ponowne wezwanie do uiszczenia opłaty, czy też w drodze analogii do art. 112 ust. 3 u.k.s.c. jest on zobowiązany do uiszczenia opłaty w terminie tygodniowym od doręczenia zarządzenia o zwrocie wniosku.

Analizowane zagadnienie nie było przedmiotem wypowiedzi doktryny ani judykatury na tle sytuacji identycznej jak w niniejszej sprawie, czyli zwrotu wniosku strony zastępowanej przez radcę prawnego o zwolnienie od kosztów sądowych po uprzednim zarządzeniu przewodniczącego wzywającym do uiszczenia opłaty od sprzeciwu od wyroku zaocznego, a następnie odrzucenia sprzeciwu jako nieopłaconego. Natomiast z aktualnego stanowiska Sądu Najwyższego wypływa wniosek o generalnym charakterze, iż złożenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w każdym wypadku przerywa bieg terminu do uiszczenia opłaty, a zwrot wniosku zawsze obliguje do ponownego wezwania do jej uiszczenia.

Mając na uwadze te zasadnicze wątpliwości, istotny praktyczny wymiar problemu oraz bezpośredni związek między jego rozwiązaniem a wynikiem sprawy, Sąd Okręgowy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 zd. 1 k.p.c. uznał za uzasadnione przedstawienie Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego o treści wskazanej w sentencji niniejszego postanowienia.

/km/